

A hazai felszín alatti víz kármentesítés gazdasági és igazgatási kérdései

Szücs István Róbert

XXIV. KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS IPARBIZTONSÁGI KONFERENCIA 2024 Imsys Kft.

Visegrád, 2024. április 17-19.

Tartalom

- ▶ Bemutakozás
- ▶ Miért (ezt a témát választottam)?
- ▶ Kérdés(ek)
- ▶ Módszer(ek)
- ▶ Eredmény(ek)
- ▶ Háttérinformációk
- ▶ Következtetés(ek)

1. Bemutatkozás

- ▶ Szücs István Róbert
- ▶ Marton Géza Állam- és Jogtudományok Doktori iskola hallgatója
 - A felszín alatti víz kármentesítésének hazai és nemzetközi gyakorlata (Prof. Dr. Fodor László)
- ▶ Teva Gyógyszergyár Zrt. EHS vezetője
- ▶ Különböző végzettségek az EHS területén
 - környezetvédelem, környezetjog, munkavédelem, biztonságszervezés, minőségirányítás
- ▶ Több, mint 20 év szakmai tapasztalat
 - közmű szolgáltatói, közszolgáltatói, gyógyszeripari, vegyipari

Ezért mondom én: gazdagok azok, akiknek kérdéseik vannak, s a legszegényebbnél szegényebbek, kiknek csak válaszaik.

Bolyai János

A természet világa sem nem végtelen, sem nem sebezhetetlen. Kíméletre és védelemre van szüksége.

David Attenborough

2. Miért?

- ▶ (Sajnos) van mit tenni
- ▶ Felszín alatti vizekkel (is) foglalkozom
- ▶ Elméleti tudás, gyakorlati tapasztalat
- ▶ Rálátás hazai és nemzetközi kármentesítésekre
- ▶ Kármentesítési kapcsolat-rendszer (szakértői, hatósági)
- ▶ Komplex probléma-kör
 - Tudományos, műszaki, gazdasági, **jogi**

Szakmai motiváció: a kármentesítések műszaki hatékonyságának vizsgálata a jogi keretek adta lehetőségek között, illetve a hazai jogalkotási szándék gyakorlati megvalósulásának kérdése.

3. Kérdés(ek)

- ▶ Mennyiben volt biztosított a károsodott környezet (felszín alatti víz) javítása, helyreállítása évről évre a (1.) központi költségvetés tényleges specifikus kármentesítési kiadásai valamint a (2.) környezetvédelmi igazgatás révén?
- ▶ Gondolat-menet:

Magyarország Alaptörvénye XX. cikk szerint mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. E jog érvényesülését Magyarország - többek között - a környezet védelmének biztosításával segíti elő. A XXI. cikk szerint Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

↳ Ezen jogok érvényesülését Magyarország - többek között - a környezet védelmének biztosításával segíti elő: 1995. évi LIII. Törvényt (KvTv) a környezet védelmének általános szabályairól

↳ Számos célja van

↳ A károsodott környezet javítása, helyreállítása

1. gazdasági alapok című fejezet: a központi költségvetés finanszírozza a környezetkárosodás helyreállítási költségeinek azon részét, mely másra nem hárítható át.

2. a környezetvédelmi igazgatás című fejezet: pl. a környezetvédelmi hatósági tevékenység ellátása, a környezet helyreállítását szolgáló intézkedések, programok kidolgozása és végrehajtásának ellenőrzése.

4. Módszer(ek)

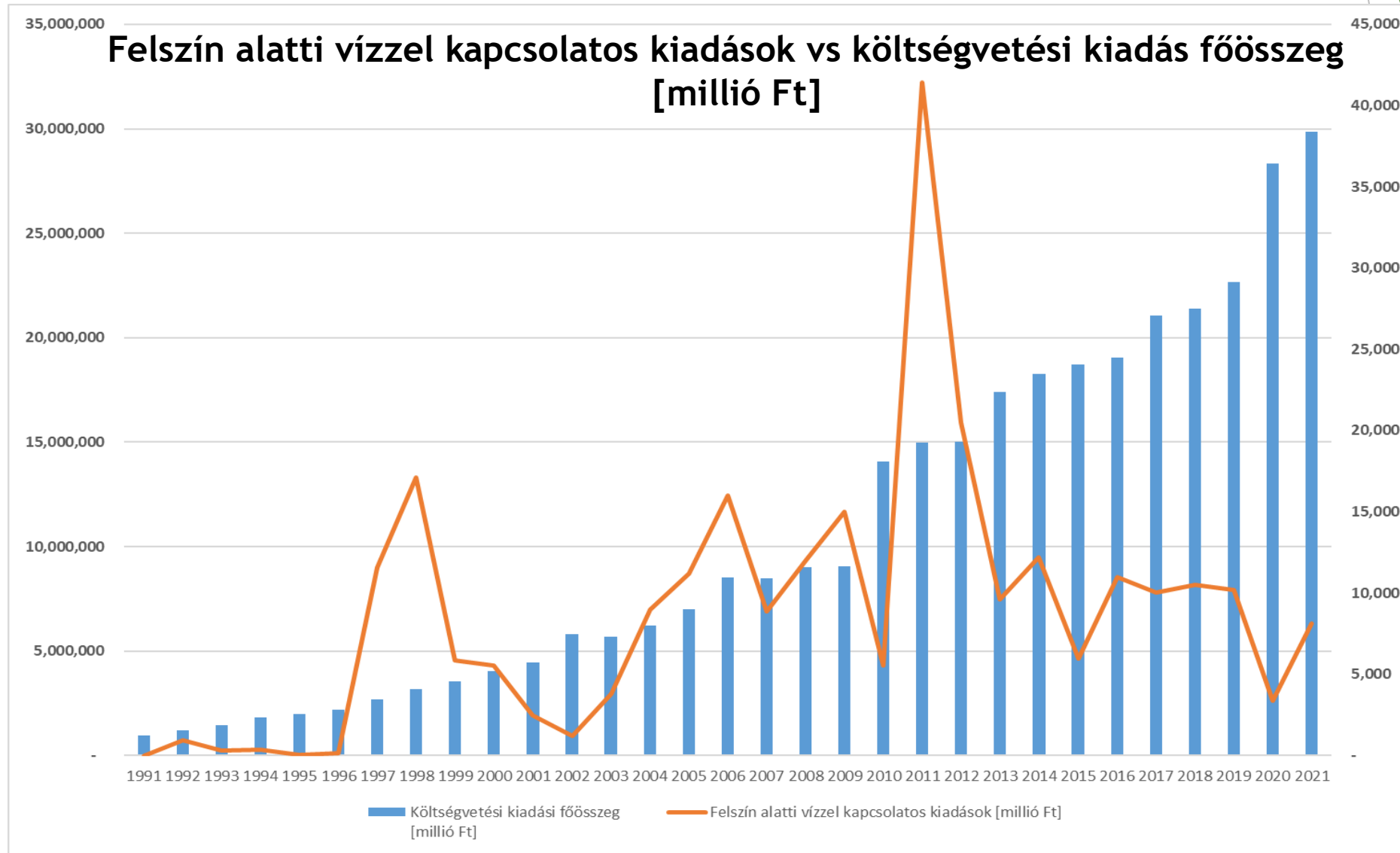
1. Gazdasági alapok

- ▶ Módszer: jogszabályból származó adatok elemzése, értékelése (Új jogtár)
 - 1991-2021. közötti költségvetési törvények végrehajtása
 - (pl. 1992. évi LXII. Törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetésének végrehajtásáról)
 - Kármentesítési részekre fókuszálva
 - Kulcs szavak
 - *Felszín alatti víz, kár, kármentesítés, mentesítés, környezet, környezeti kár, szovjet, szénhidrogén, szennyező, állam tulajdonosi, Országos Környezeti Kármentesítési Program*
 - 300 leszűrt adat

2. Környezetvédelmi igazgatás

- ▶ 1. Módszer: jogszabályból származó adatok elemzése, értékelése Új jogtár
 - 1991-2021. közötti költségvetési törvények végrehajtása
 - Kulcs szavak
 - *környezetvédelmi, vidékfejlesztési, földművelésügyi, agrár, minisztérium, hatóság*
- ▶ 2. Módszer: kérdőív, annak kiértékelése
 - 8, általam összeállított kérdésből állt
 - 19 megyei + országos kormányhivatalnak kiküldve
 - 7, hiányosan kitöltött kérdőív
- ▶ Módszer: Országos Környezetvédelmi Információs Rendszerből származó adatok elemzése, értékelése
 - ~70.000 környezetvédelmi hatósági határozat értékelése

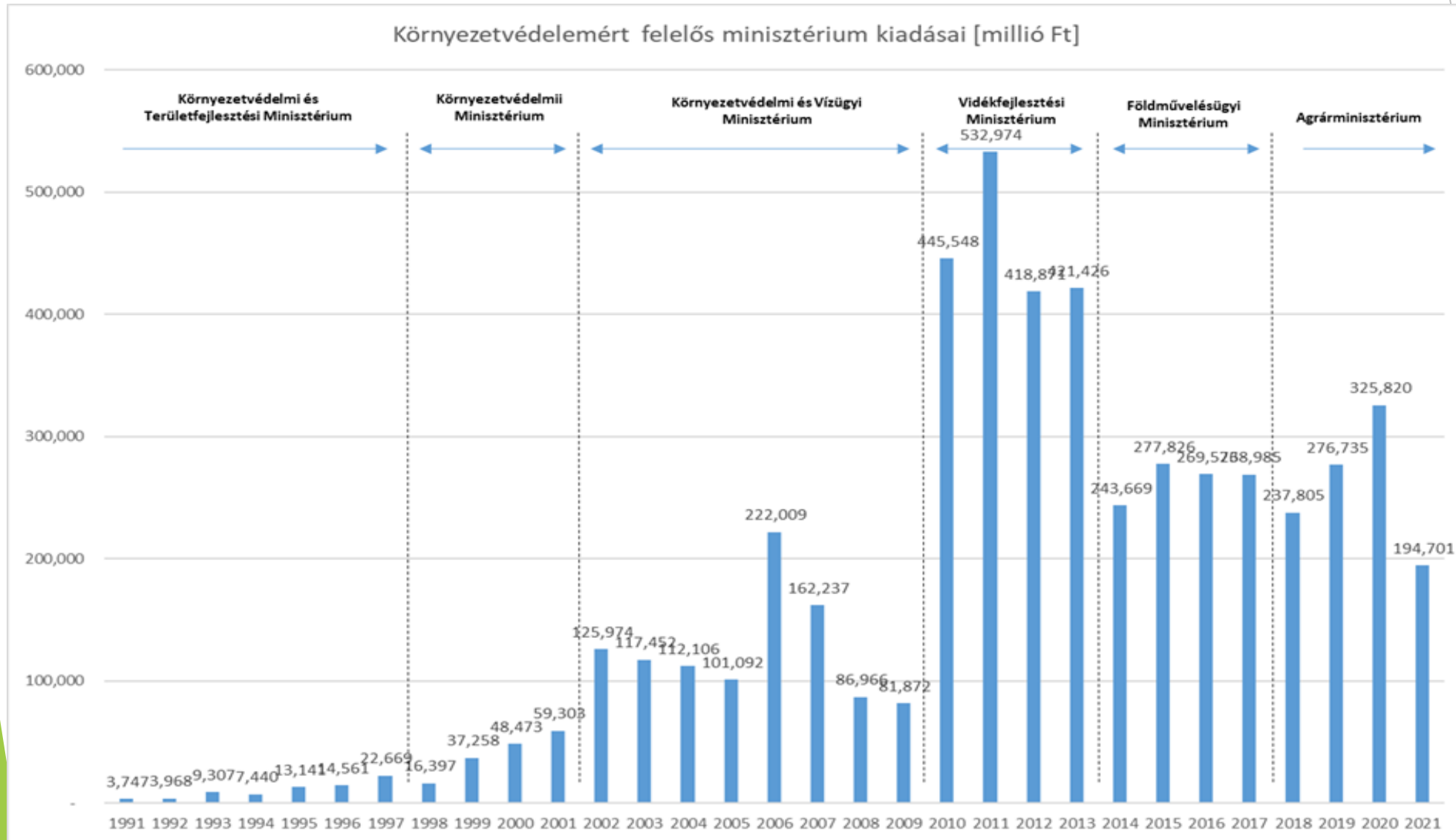
5.1. Eredmény(ek) - gazdasági szempont

5.1. Eredmények - gazdasági szempont

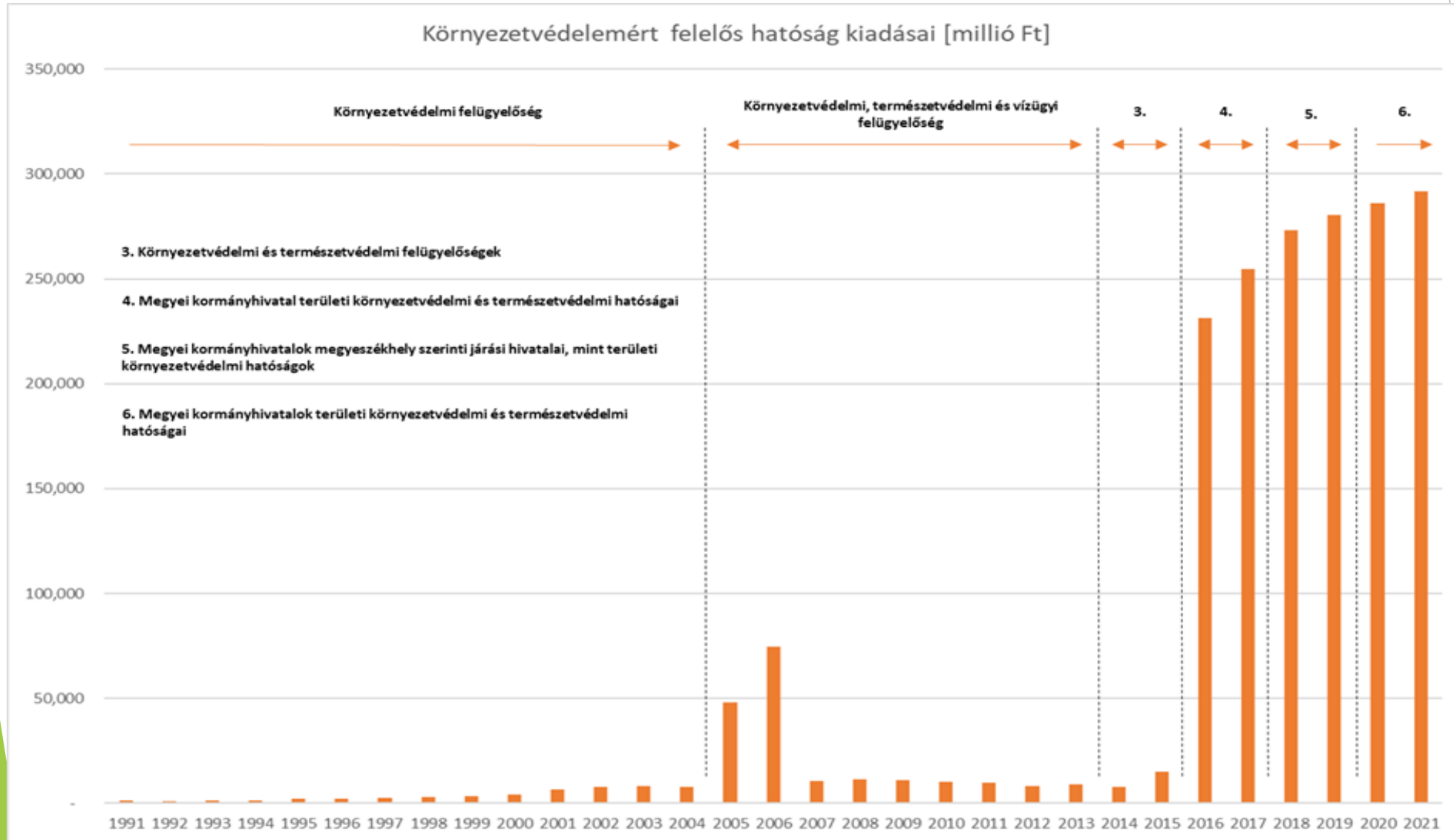
- ▶ Környezetvédelmi Alap - Támogatás a környezetvédelmet közvetlenül elősegítő fejlesztésekhez (tájrendezési és kármentesítési feladatokkal együtt)
- ▶ Miniszterelnökség - Szovjet csapatkivonással / szovjet laktanyákkal összefüggő károk (környezeti károk elhárítása)
- ▶ Belügyminisztérium - Környezet és vízbázisok fokozott védelme érdekében támogatás
- ▶ Honvédelmi Minisztérium - Szennyező források / szennyező területek kármentesítése
- ▶ Nem az ÁPV Rt. portfóliójába tartozó volt szovjet ingatlanok környezetvédelmi kárelhárítása
- ▶ Az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. privatizációval és vagyonkezeléssel összefüggő ráfordításai - a volt szovjet ingatlanok környezetvédelmi kárelhárítása
- ▶ Az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. privatizációval és vagyonkezeléssel összefüggő ráfordításai - a gazdálkodók által okozott, a vállalkozókra át nem hárítható környezeti károk és veszélyeztetések elhárításának támogatása
- ▶ Az ÁPV Rt. és a jogelődök portfóliójába tartozó cégek esetén az állam tulajdonosi felelősségével kapcsolatos környezetvédelmi feladatok finanszírozása
- ▶ Gazdasági és Közlekedési Minisztérium - Uránércbánya hosszú távú környezeti kárelhárítás
- ▶ Gazdasági és Közlekedési Minisztérium - Metallochemia és környezete kármentesítésének végrehajtása
- ▶ Üröm-Csókavár gáztisztító massa veszélyes hulladékkal szennyezett karsztos bányaüregének mentesítése
- ▶ Országos Környezeti Kármentesítési Program végrehajtása
- ▶ Az állami tulajdonú meddő szénhidrogén kutak környezetvédelmi és vagyongazdálkodási feladatai
- ▶ Vörösiszap katasztrófa elhárítása

5.2. Eredmény(ek) - környezetvédelmi igazgatás*

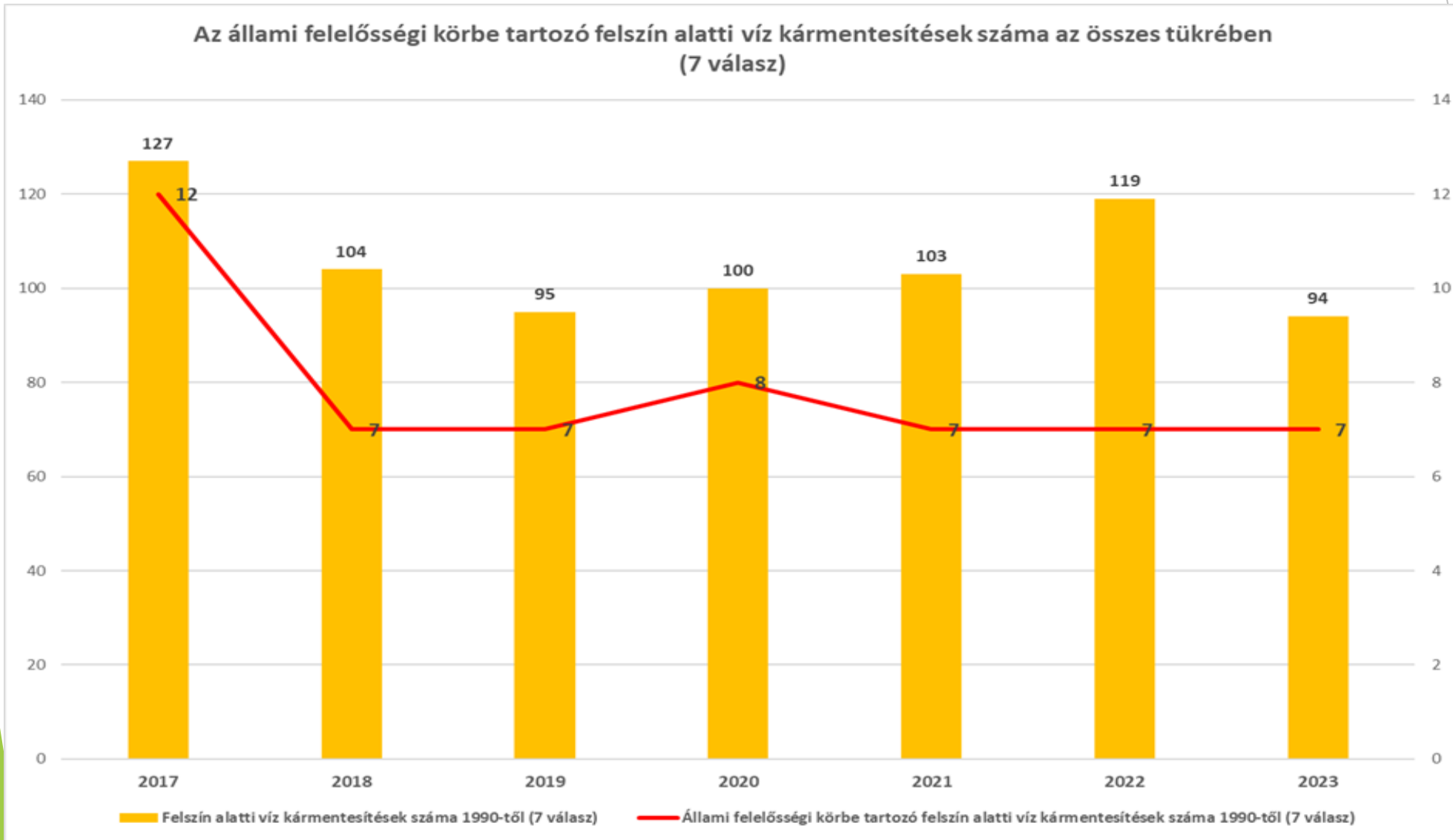
*Módszer 1.

5.2. Eredmény(ek) - környezetvédelmi igazgatás*

*Módszer 1.

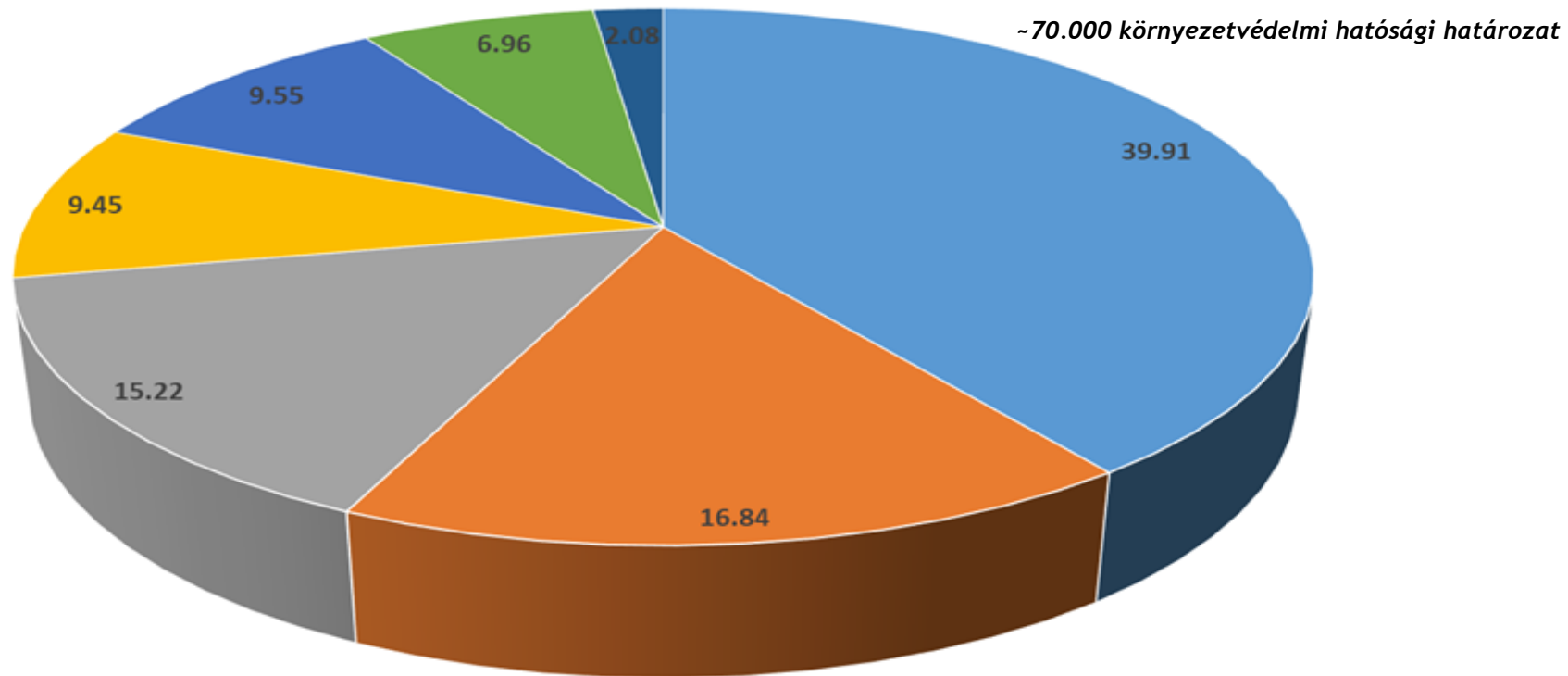
5.2. Eredmény(ek) - környezetvédelmi igazgatás*

*Módszer 2.

5.2. Eredmény(ek) - környezetvédelmi igazgatás*

Ügykörök csoportosítása (százalékosan)

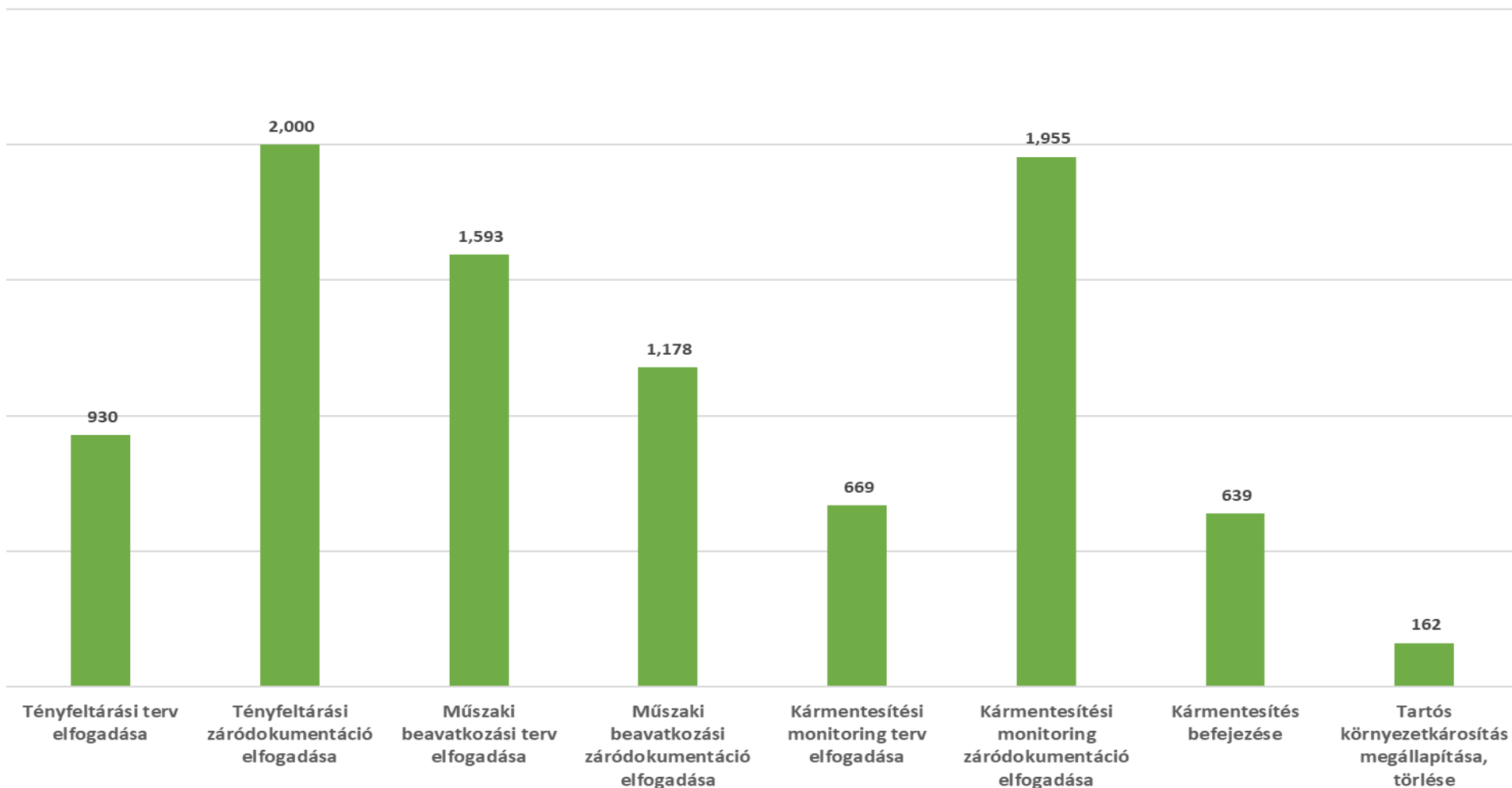

- Vízvédelem
- Hulladékgazdálkodás
- Levegőtisztaság-védelem
- Egyéb
- IPPC / Környezetvédelmi engedélyezés
- Természetvédelem
- Zaj- és rezgésvédelem

*Módszer 3.

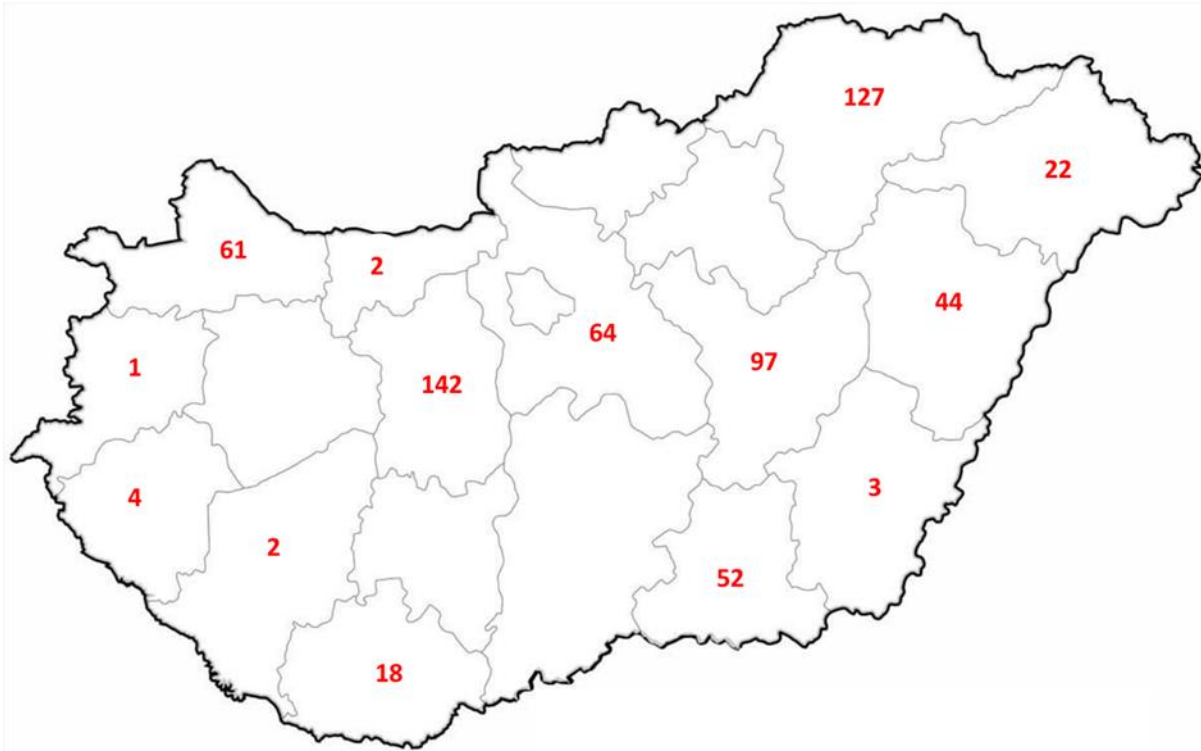
5.2. Eredmény(ek) - környezetvédelmi igazgatás*

Felszín alatti víz kármentesítéssel kapcsolatos határozatok a kármentesítés szakaszainak sorrendjében

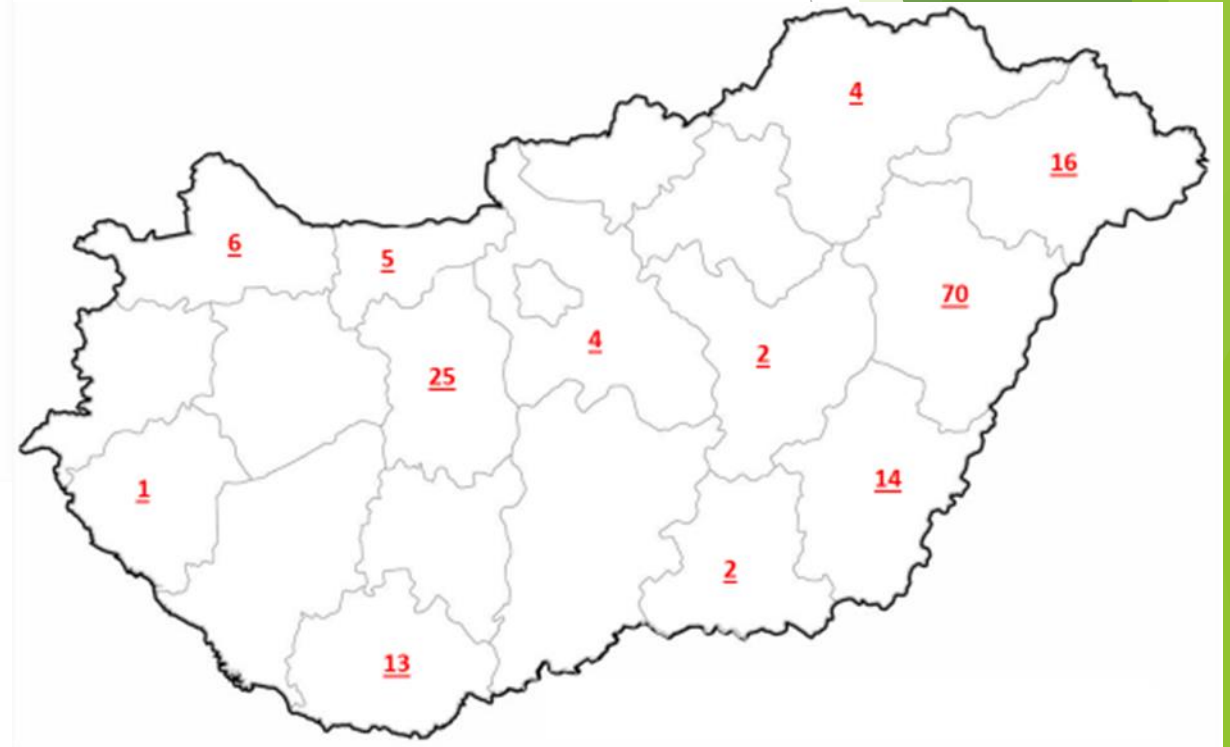

*Módszer 3.

5.2. Eredmény(ek) - környezetvédelmi igazgatás*

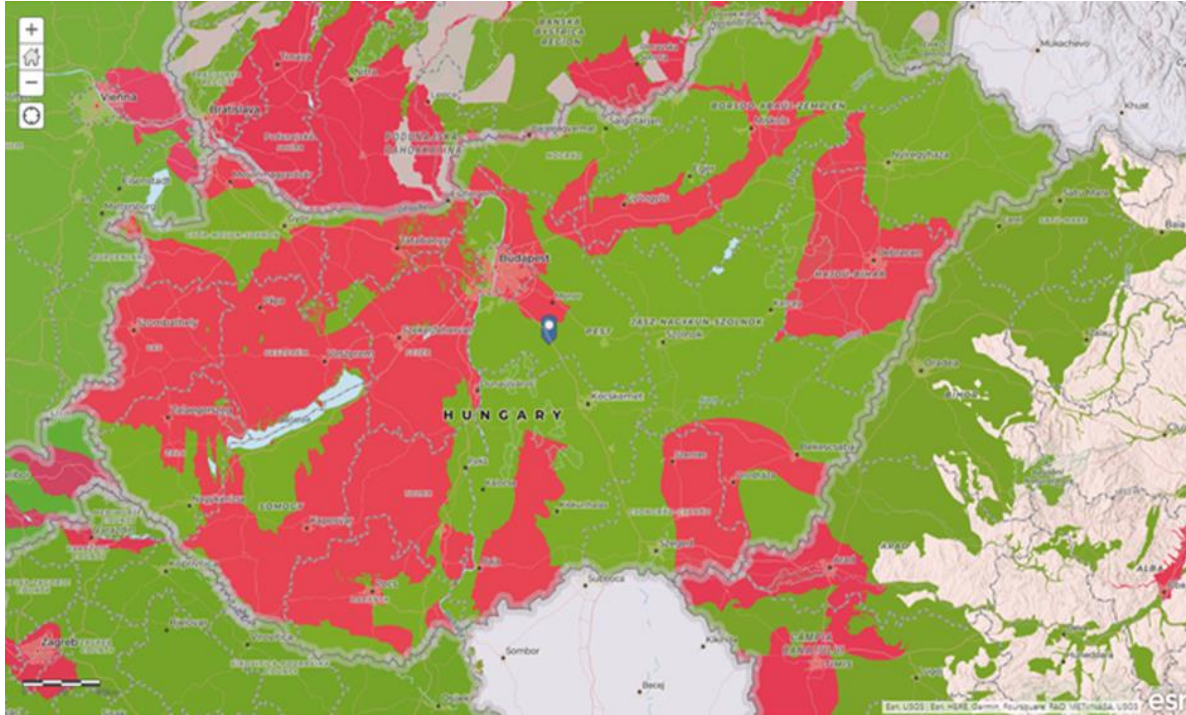
kármentesítés befejezése határozatok száma megyénkénti bontásban

tartós környezeti károsodás megállapítása, törlése határozatok száma megyénkénti bontásban

*Módszer 3.

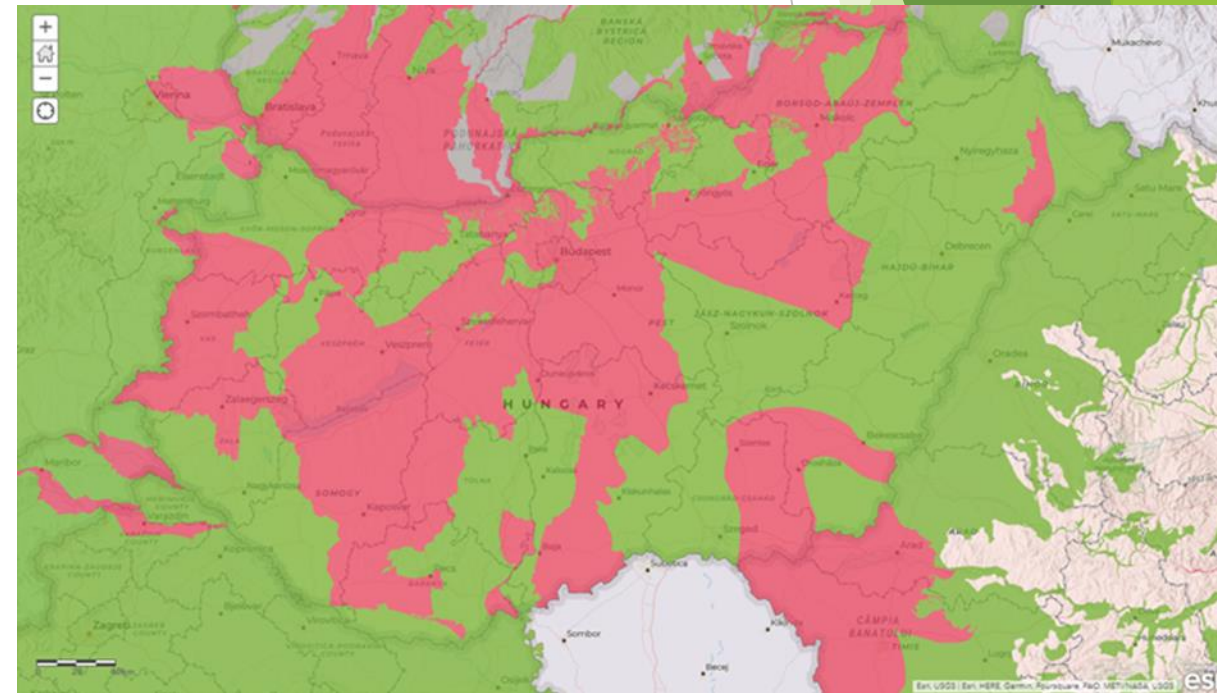
6. Háttérinformációk

Magyarország felszín alatti víz (kémiai) állapota 2010. évben (Európai Környezetvédelmi Ügynökség)

- 1996. környezeti kármentesítési program:
 - 30-40.000 kivizsgálást igénylő potenciálisan szennyezett terület
 - Kármentesítés: 50-60 év, ~1.000 milliárd Ft

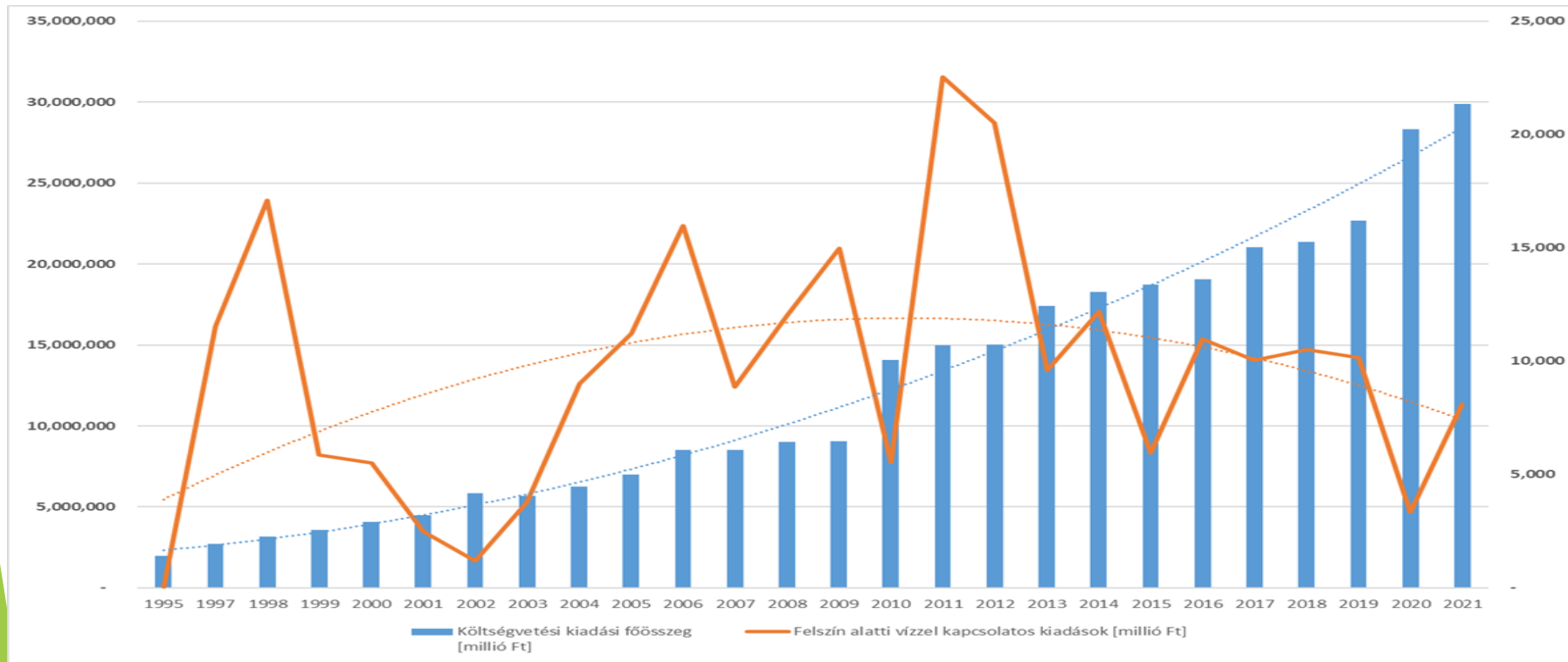
- OKIR felszín alatti víz és kármentesítési adatok (FAVI) modulja „fejlesztés alatt” - nem hozzáférhető adatok, információk vs jog a környezettel kapcsolatos információk megismeréséhez.
- A kémiai és mennyiségi állapot kombinált értékelése azt mutatja, hogy a felszín alatti vizek minőségének vagy mennyiségének romlása miatt a teljes felszín alatti víztest területének 29%-a nem képes kielégíteni az ökoszisztémák és az emberek igényeit (*Europe’s groundwater - key resource under pressure, Publication, European Environmental Agency, 2022*).
- Folyamatosan növekvő vízigény (ivóvíz, ipari víz - akkumulátor-ipar) - a felszín alatti víz egy része nem alkalmas ezen igények kielégítésére.

Magyarország felszín alatti víz (kémiai) állapota 2016. évben (Európai Környezetvédelmi Ügynökség)

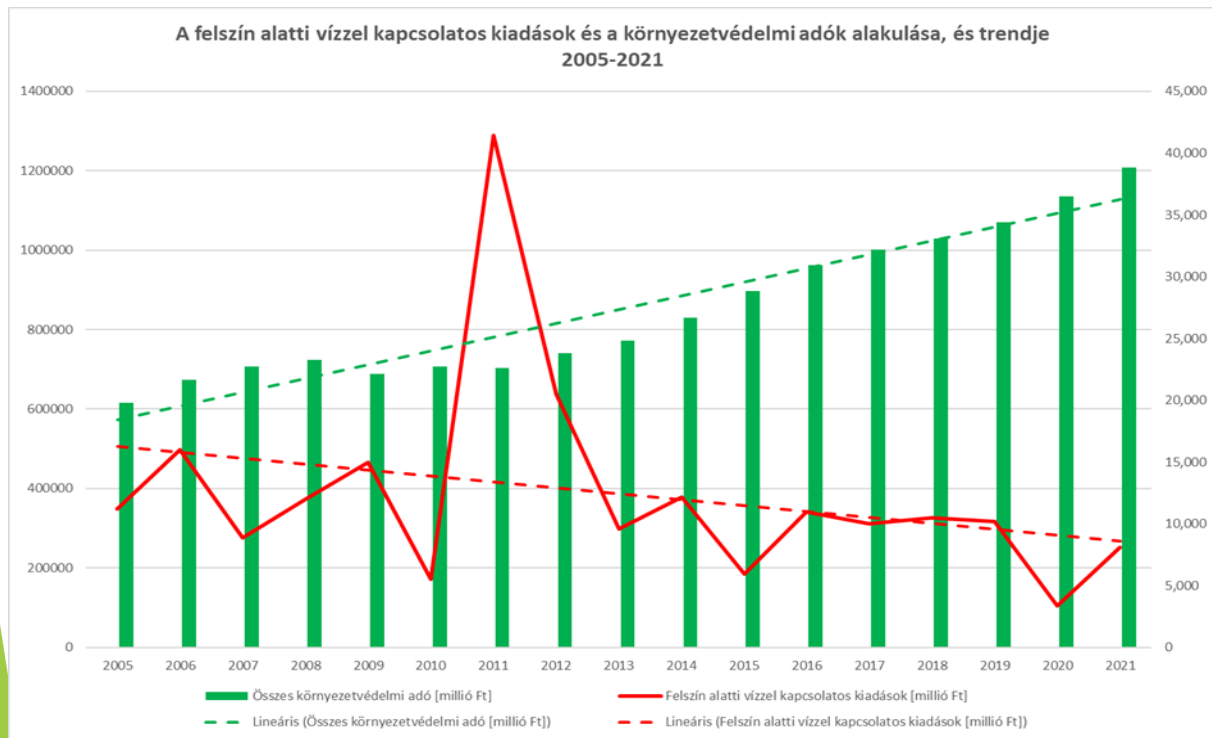
7. Következtetés(ek) - gazdasági

- ▶ A kármentesítésekre fordított költségvetési kiadások 1992 és 2021 között mintegy 270 milliárd forintot tettek ki. Éves átlagban ez körülbelül 10 milliárd forintos kiadást jelent.
- ▶ Az éves költségvetési kiadás főösszegek folyamatosan növekedtek, azok trendje is állandóan emelkedő. A felszín alatti vizekkel kapcsolatos költségvetési kiadások mértéke évről évre nagyon változó, trendszerűen azonban csökkenő.
- ▶ A legnagyobb éves felszín alatti vízzel kapcsolatos kiadási összeg a költségvetési kiadási főösszeg arányában (0,54 %) volt 1998-ban, mely ~17 milliárd Ft abszolút kiadást jelentett. Éves átlagban a költségvetési kiadási főösszeg átlag 0,13 %-a fordítódott felszín alatti vízre.

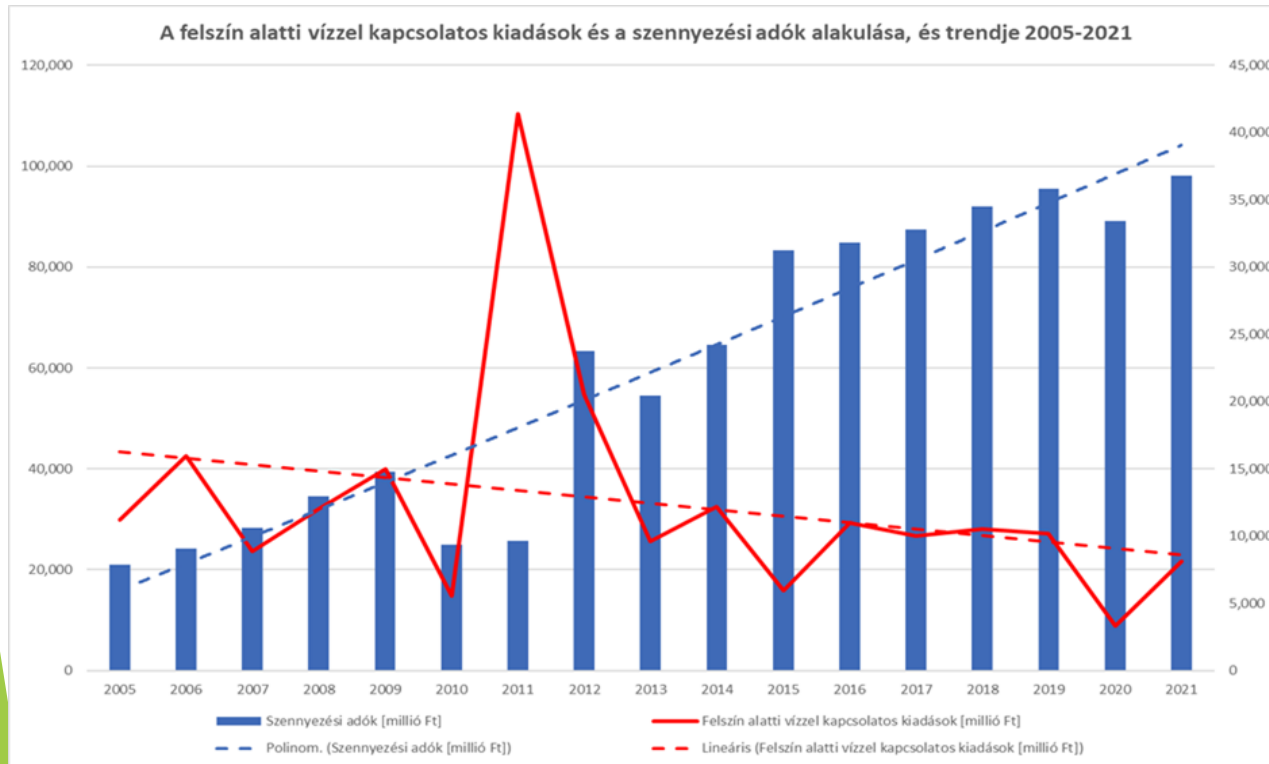
7. Következtetés(ek) - gazdasági

- ▶ Mind a szennyezési adók, mind az azokat magába foglaló teljes környezetvédelmi adók trendje folyamatosan növekvő volt 2005-2021. közötti időszakban, a szennyezési adók trendje meredekebben emelkedett, mint a teljes környezetvédelmi adóké.
- ▶ A felszín alatti vízzel kapcsolatos központi kiadások trendje azonban mind a szennyezési, mind a teljes környezetvédelmi adók trendjével ellentétes irányt mutat, azaz folyamatosan növekvő szennyezési és környezetvédelmi adó-bevételek mellett folyamatosan csökkentek a nevesített, központi felszín alatti vizekkel kapcsolatos ráfordítások.
- ▶ A 2011. év kivételével minden évben jóval kevesebb összeg fordítódott a központi költségvetésből felszín alatti vizekkel kapcsolatosan, mint amennyi bevétel a szennyezési adóból egyébként származott.

7. Következtetés(ek) - gazdasági

- ▶ A kármentesítési periódus felénél járva, a 30 évvel ezelőtti árszinten prognosztizált kármentesítési költségek (~1.000 milliárd forint) negyede volt biztosítva a központi költségvetés által.
- ▶ A szennyezési adókból 16 év (az eddigi kármentesítési periódus fele) alatt szignifikánsan több (négyeszer akkora) bevétel származott (~1.000 milliárd forint), mint amennyi a felszín alatti vízzel kapcsolatos költségként eddig 30 év alatt felmerült (270 milliárd forint).
- ▶ A felszín alatti víztestek jó (kémiai) állapotúnak minősített részei nem nőttek, így az eddig elvégzett felszín alatti víz kármentesítéseknek ez alapján nincs kimutatható eredménye.

7. Következtetés(ek) - környezetvédelmi igazgatási

- ▶ Magyarországon sérül a környezeti információhoz való hozzáférés joga.
- ▶ Átlagban a környezetvédelemért felelős minisztériumok kiadásai a mindenkori költségvetési kiadási főösszegek 0,014%-át tették, a legnagyobb arány 0,036% (2011. évben) volt.
- ▶ Átlagban a környezetvédelemért felelős hatóságok kiadásai a mindenkori költségvetési kiadási főösszegek 0,003% volt, arányaiban a legnagyobb kiadás 0,013% 2018. évben volt.
- ▶ 7 környezetvédelmi hatósági adatszolgáltatás alapján az állami felelősségi körbe tartozó kármentesítések aránya kb. 7% mindössze a teljes kármentesítések számából.
- ▶ A felszín alatti víz kármentesítésekkel foglalkozó szakemberek száma 12-15 között változott a vizsgált időszakban a 7 környezetvédelmi hatóságnál, ez a teljes környezetvédelmi hatósági létszám kb. 13%-a.
- ▶ Felügyelőségenként 1-4 fő foglalkozott felszín alatti víz kármentesítéssel, ez 2...24 felszín alatti víz kármentesítés / fő érték között mozog.
- ▶ Valamennyi választ adott környezetvédelmi hatóságnál megfelelő, releváns végzettséggel rendelkező hatósági ügyintézők dolgoznak.
- ▶ Teljesen, a témában tapasztalatlan, kezdő környezetvédelmi hatósági ügyintéző nem dolgozik a választ adó hatóságoknál felszín alatti víz kármentesítési ügyön, a legrövidebb releváns tapasztalat 1 év, a leghosszabb 25 év.

7. Következtetés(ek) - környezetvédelmi igazgatási

- ▶ A felszín alatti víz kármentesítéssel kapcsolatos hatósági határozatok aránya az összes határozat arányában ~13%, ha ugyanezt a vízvédellel kapcsolatos határozatok arányában nézzük, akkor ~32%-ot kapunk.
- ▶ ~30.000 potenciálisan szennyezett és kivizsgálendő területről (feltételezve, hogy ez 30.000 kármentesítési ügyet jelent)
 - 2.000 tényfeltárás
 - ~1.500 műszaki beavatkozás
 - ~600 zárult le.
- ▶ 30.000 szennyezett terület 2%-n valósult meg és fejeződött be ténylegesen a felszín alatti víz, földtani közeg kármentesítése (270 milliárd forint) a központi költségvetés révén.

7. Következtetés(ek) - környezetvédelmi igazgatási

- ▶ A válasz a kérdésre (*Mennyiben volt biztosított a károsodott környezet (felszín alatti víz) javítása, helyreállítása évről évre a (1.) központi költségvetés tényleges specifikus kármentesítési kiadásai valamint a (2.) környezetvédelmi igazgatás révén?*): az eddigi kutatási eredmények alapján inkább az mondható el, hogy kevésbé volt biztosított a károsodott környezet (felszín alatti víz) helyreállítása a központi költségvetés és környezetvédelmi igazgatás révén, illetve a helyreállítás eredményességéről (felszín alatti víz minőségére gyakorolt hatásról) nem áll rendelkezésre információ.
- ▶ A kérdés objektív megválaszolásához további kutatásokat folytatok:
 - Környezetvédelmi igazgatás alakulásának kutatása,
 - Kármentesítésre kötelezettek kérdőíves megkérdezése,
 - Felszín alatti vizek állapot-változására vonatkozó információk gyűjtése.

Köszönöm a figyelmet!